

Værnepligt og Værneskat.

Af

Aleksis Petersen-Studnitz.

I.

Udskrivnings-Statistik.

Værnepligten — hvorved sædvanligvis forstaaes Pligten til med sin Person at bidrage til Fædrelandets Forsvar — siges at være «almindelig». Imidlertid vil det ved en Betragtning af de faktiske Forhold vise sig, at den Brøkdelen af Befolkningen — selv om der kun tænkes paa den mandlige —, der aldrig kommer til at opfylde denne Pligt, er særdeles stor. I «Almindeligheden» gjøres der saaledes et betydeligt Skaar, og for den mandlige Befolkning i Værnepligtsalderen, der aldrig kommer til at opfylde Værnepligten, bliver der kun en Sessionspligt tilbage, en Pligt til at fremstille sig paa Sessionen for der at lade sig underkaste den Bedømmelse, af hvilken Udskrivningen til Soldatertjeneste er afhængig. Saaledes er det baade i Danmark og i de andre Lande, hvor den saakaldte «almindelige» Værnepligt findes.

Vi meddele her Hovedresultaterne af den sidst afholdte Session, Sessionen for 1883¹. Vi forud-

¹ Ministerialtidende for 1883. B. Nr. 8.

Værnepligt og Værneskat.

Af

Aleksis Petersen-Studnitz.

I.

Udskrivnings-Statistik.

Værnepligten — hvorved sædvanligvis forstaaes Pligten til med sin Person at bidrage til Fædrelandets Forsvar — siges at være «almindelig». Imidlertid vil det ved en Betragtning af de faktiske Forhold vise sig, at den Brøkdelen af Befolkningen — selv om der kun tænkes paa den mandlige —, der aldrig kommer til at opfylde denne Pligt, er særdeles stor. I «Almindeligheden» gjøres der saaledes et betydeligt Skaar, og for den mandlige Befolkning i Værnepligtsalderen, der aldrig kommer til at opfylde Værnepligten, bliver der kun en Sessionspligt tilbage, en Pligt til at fremstille sig paa Sessionen for der at lade sig underkaste den Bedømmelse, af hvilken Udskrivningen til Soldatertjeneste er afhængig. Saaledes er det baade i Danmark og i de andre Lande, hvor den saakaldte «almindelige» Værnepligt findes.

Vi meddele her Hovedresultaterne af den sidst afholdte Session, Sessionen for 1883¹. Vi forud-

¹ Ministerialtidende for 1883. B. Nr. 8.

skikke strax her den Bemærkning, at den Brøk, der paa denne Session erklæredes tjenlig til egenlig Krigstjeneste var betydeligt større, og den Brøk, der kasseredes, betydeligt mindre end i de nærmest foregaaende Aar.

Antallet af de Værnepligtige, der skulde have givet Møde paa Sessionen for 1883, enten efter deres Alder, eller fordi de for Tiden vare kasserede, og af dem, som frivilligt mødte, udgjorde ialt

28,560.

Men en betydelig Brøk heraf blev ikke bedømt. Ikke bedømt blev nemlig:

621	paa Grund af begjært Udsættelse
476	— — - at de vare forsynede med Søfartsbøger
3925	— — - Udeblivelse med lovligt Forfald
1271	— — - Udeblivelse uden lovl. Forfald for 1ste Gang
1537	— — - Udeblivelse uden lovl. Forf. for flere Gange

Tils. 7,830 Ikke-Bedømte.

Trække vi disse 7,830 fra hine 28,560, faa vi altsaa, at de paa Sessionen Bedømte udgjorde

20,730.

Procentvis udtrykt var Forholdet saaledes: Ikke bedømt blev

pCt. af det hele Antal	
2,18	p. Gr. af begjært Udsættelse
1,67	— forsynede med Søfartsbøger
13,74	— Udeblivelse med lovligt Forfald
4,45	— Udeblivelse uden lovl. Forf. f. 1ste Gang
5,38	— Udeblivelse uden lovl. Forf. f. flere Gange

Tils. 27,42 Ikke-Bedømte.

Bedømt blev altsaa af det samlede Tal kun

72,58 pCt.

Men af de Bedømte blev atter en ret anselig Mængde ikke endeligt behandlede. Forholdet var saaledes:

Af de Bedømte blev	Antal	pCt. af samtl. Bedømte
1. ikke endelig behandlede	4,089	19,73
2. endelig behandlede	16,641	80,27
Tils. Bedømte	20,730	100,00

Af de ikke endeligt Behandlede blev:

	Antal	pCt. af samtl. Bedømte
a. afviste efter Værnepligtsloven § 15,1 . . .	2191	10,57
b. foreløbig behandl. eft. Værnepligtsl. § 15,2	32	0,15
c. forbigaaede for Undermaal efter § 16. . . .	368	1,78
d. — f. svag Legemsbygning eft. § 16	1005	4,85
e. — af andre Grunde	423	2,04
f. — eft. Værnepligtsl. § 17.	70	0,34
Tils.	4089	19,73

Vi have endelig tilbage at se, hvorledes det gik dem, der baade blev bedømte og endeligt behandlede. Af dem blev

	Antal	pCt. af samtl. Bedømte
a. erklærede tjenlige til egenl. Krigstj. . . .	10,231	49,35
b. — — — Militærarbejdere	1,503	7,25
c. kasserede og udslettede eft. Værnepligtsl. § 17.	4,907	23,67
Tils.	16,641	80,27

Altsaa: selv efter at have reduceret det først nævnte Tal 28,560 (det hele Sessionstal) til 20,730 (Tallet paa Bedømte), se vi, at af dette saaledes reducerede Tal blev kun

49,35 pCt. erklærede tjenlige til egenlig Krigstjeneste, medens

23,67 pCt. kasseredes og udslettedes,

og, som vi strax skulle se, og som alt antydet, var Forholdet i de foregaaende Aar endnu langt ugunstigere. Først ville vi endnu indskyde den Oplysning, at af dem, der nu i 1883 udskreves til egenlig Krigstjeneste, var det kun et ringe Tal, der tidligere var blevne behandlere paa en Session og dengang forbigaaede: tidligere var nemlig blevne forbigaaede, men udskreves nu:

ved en Session	499
— to Sessioner.....	248
	Tils. 747

Af dette Tal var tidligere blevne forbigaaede:

for Undermaal.....	291
— svag Legemsbygning.....	320
af andre Grunde.....	136
	Tils. 747

Se vi nu, hvorledes Forholdet stillede sig paa Sessionerne for de ti Aar 1874—1883², viser det sig først, at Tallet paa dem, der skulde møde + dem, der frivilligt mødte, saavel som Tallet paa de Bedømte i 1883 ikke var meget forskjelligt fra de tilsvarende Tal i de foregaaende Aar. Derimod gav Bedømmelsen i de foregaaende Aar Resultater, der vare væsenligt forskjellige fra dem i det sidste Aar: Af de Bedømte blev nemlig

i Aaret	erklæret tjenl. til egenlig Krigstj. pCt.	tjenl. til Militær- arb. pCt.	kasserede og udsl. pCt.	ikke endelig behandl. pCt.	ialt pCt.
1874	42,54	12,58	26,54	18,34	100,00
75	44,84	12,21	25,73	17,22	100,00
76	40,29	12,24	30,55	16,92	100,00
77	36,54	13,13	34,01	16,32	100,00
78	40,06	10,96	29,08	19,90	100,00

² Minist. Tid.s forskj. Aarg.

i Aaret	erklæret tjenl. til egenlig Krigstj. pCt.	tjenl. til Militær- arb. pCt.	kasserede og udsl. pCt.	ikke endelig behandl. pCt.	ialt pCt.
1879	38,51	11,67	27,68	22,14	100,00
80	37,97	10,66	31,78	19,59	100,00
81	38,39	7,36	33,59	20,66	100,00
82	36,77	6,57	37,19	19,47	100,00
83	49,35	7,25	23,67	19,73	100,00

Naar man gennemløber denne Tabel, vil man se, at der i det Hele er en ret rimelig Konstans i Tallene før 1883; kun fra 1882 til 1883 er der et ganske paa-faldende Spring: Tallet paa dem, der erklæredes tjenlige til egenlig Krigstjeneste, springer med ét Sæt fra 36,77 til 49,35 pCt. (næsten 13 pCt.), medens Tallet paa de Kasserede (og Udslettede) falder fra 37,19 til 23,67 (ligeledes omtrent 13 pCt., lidt over). Disse Spring ere af en saadan Beskaffenhed, at man strax maa faa en Formodning om, at Differencen mellem de to, ved Siden af hinanden liggende, Aar ikke kan hidrøre fra en Forskjel i selve det behandlede Materiale, men maa hidrøre fra en Forskjel i Behandlingsmaaden. Og saaledes er Forholdet faktisk ogsaa; man har paa Sessionen for 1883 været mindre rundhaandet med Kassationer, og adskillige af de Værnepligtige, der mødte paa denne Session, vilde have haft langt bedre Chancer til at opnaa Kassation, hvis de vare mødte paa Sessionen for 1882, hvor man var betydeligt mere kræsen i sit Valg.

At det forholder sig rigtigt med hin Formodning, bekræfter Stabslæge Salomon³ med følgende Ord:

³ Ugeskrift f. Læger 1883, Nr. 8.

«Grunden til at der iaar er udskrevet næsten 13 pCt. flere Kombattanter og kasseret noget over 13 pCt. færre Utjenstedygtige, maa vistnok hovedsagelig søges i de Forandringer, der i Løbet af dette Aar ere foretagne ved den hidtil gjældende Anordning om de Regler, der skulle iagttages ved Bedømmelsen af værnepligtigt Mandskabs Tjenestedygtighed, og ved det til denne Anordning knyttede Regulativ for Bedømmelsen af de Værnepligtiges Tjenestedygtighed; men vel ogsaa for en Del i den Konference, der iaar for første Gang afholdtes umiddelbart forinden Sessionernes Begyndelse imellem alle Sessionernes Medlemmer og Læger, Chefen for Udskrivningsvæsenets Revisionskontor og Chefen for Hærens Lægekorps, uagtet Hensigten med denne Konference væsenligst var den, ved mundlig Forhandling om muligt at tilvejebringe en større Ensartethed i Anskuelserne om de Principer, der burde følges ved de Værnepligtiges Behandling paa Sessionerne.»

En af de foretagne Forandringer bestaar deri, at medens Højden for en Kombattant (egenl. Krigstj.) tidligere var sat til mindst 61", er den nu nedsat til 60". «Denne Forandring har medført, at der paa den sidste Session blev udskrevet 783 med en Højde af fra 60" til 60³/₄". Endvidere gjaldt det tidligere som Regel, at de Værnepligtige, der ikke fandtes tjenlige til Fodfolket, heller ikke ansaas for at være tjenlige til de andre Vaaben (Rytteri, Artilleri, Søværn); disse Værnepligtige maatte derfor enten udskrives som Militærarbejdere eller kasseres. I Erkjendelse af, at en Mand, der findes uskikket til Fodfolket, derfor meget vel kan tænkes at være tjenlig til et andet Vaaben eller til Søværnet, er der nu truffet den Bestemmelse, at det

Mandskab, der ikke findes tjenligt til Fodfolket, men vel til Rytteriet, Artilleriets Trænkonstabler og Fæstningsartilleriets eller de tekniske Afdelingers Konstabler, eller endelig til Søværnet, skal udskrives til disse Vaaben med Tillægs-Vedtegning: «Ikke E. K. 5» (o: Ikke Fodfolket). Med denne Vedtegning er der paa Sessionen for 1883 udskrevet ialt 723 Mand.» Endvidere er der blevet foretaget en Ændring af Synsprøven, «navnlig af Hensyn til, at enkelte Tjenestegrenes Mandskaber, der tidligere udtoges af Militærarbejderklassen, nu udtages af Kombattantstyrken.» «Blandt de Legemsfejl og Svagheder, der begrunde Udygtighed til al Krigstjeneste, fandtes hidtil ogsaa et Omfang af Brystkassen under 30". Denne Bestemmelse er nu, tildels af Hensyn til Minimumshøjdens Nedsættelse fra 61 til 60", forandret derhen, at et Omfang af Brystkassen under 30" vel i mange Tilfælde maa anses for at begrunde Udygtighed til al Krigstjeneste, men at dog et mindre Brystomfang ved en ringe Legemshøjde kan betragtes som uhinderlig for Anvendelse til Krigstjeneste, naar Legemsbygningen iøvrigt er god og kraftig.» «Endelig er der i det ny Regulativ til Bestemmelserne om, hvilke Legemsfejl og Svagheder, der begrunde Udygtighed til Krigstjenesten, blevet føjet Bestemmelser om, hvilke Legemsfejl og Svagheder der maa anses for at være uhinderlige for al Krigstjeneste eller til visse Grene af samme.» Ved saaledes at nedstemme Fordringerne til Soldaternes fysiske Egenskaber er det lykkedes i den Grad, som ovenfor er angiven, at faa Forholdet mellem Kombattanter og Kasserede forandret fra, hvad det var i det foregaaende Aar.

De Legemsfejl, der hyppigst begrunde Kassation,

ere Fejl paa Underextremiteterne, især Platfodethed. Saaledes er det regelmæssig; i 1883 var det, vel paa Grund af den forandrede Bedømmelsesmaade, i betydeligt mindre Grad Tilfældet end ellers. Alligevel kasseredes ogsaa i dette Aar over en Tredjedel paa Grund af Fejl i Underextremiteterne: af 4743, der betegnedes som utjenstedygtig, angives 1610 at lide af nævnte Svagheder. Derefter var Deformiteter af Rygrad og Brystkasse, spinkel Legemsbygning, Tarmbrok og Synssvaghed de hyppigste Fejl. Undermaalere vare 135. Mere detailleret Oplysning herom giver nedenstaaende Oversigtsliste over de Fejl og Svagheder, som begrundede Utjenstedygtighed paa Sessionen for 1883, hvilken Liste er bygget paa de af Sessionslægerne indsendte Rapporter over Udfaldet af Sessionsbehandlingen⁴. Utjenstedygtige erklæredes paa Grund af

spinkel Legemsbygning.....	398
Lungetuberkulose.....	70
andre Lungesygdomme.....	109
Hjertesygdomme.....	150
Tarmbrok.....	354
Vandbrok.....	39
Deform Rygrad ell. Brystkasse...	437
Synssvaghed.....	342
Høresvaghed.....	168
Krampeslag.....	14
Sindssygdom.....	78
Skurv (Tinea fav.).....	6
Fejl af Overextremiteterne.....	331
Platfod.....	446
Krogede Tær.....	169
andre Fejl af Underextremiteterne	995
Fejl af Kjønsgorganerne.....	51
Undermaal.....	135
andre Fejl.....	451

Ialt 4743

⁴ l. c.

Disse Fejl have altsaa begrundet, at Vedkommende befandtes at være uskikkede til Militærtjeneste. Men hvorvidt Fejlene afficere deres Stilling udenfor det militære Liv, særlig i Erhvervslivet, lader sig ikke afgjøre, naar man ikke véd noget Nøjere om Fejlens Grad og Beskaffenhed. Der er imidlertid ingen Tvivl om, at en meget stor Mængde af Fejlene slet ikke i nogen væsentlig Grad vil influere paa de Paagjældendes Erhvervsevne. Dette kan man slutte baade af, hvad der i Almindelighed kjendes til Forholdene hos os, og gennem Analogier, der kunne drages fra Udlandet, hvor mere specielle Undersøgelser paa dette Punkt ere blevne anstillede, og hvor disse Undersøgelser have konstateret, at den Brøk af de kasserede Værnepligtige, der mere eller mindre mangle Erhvervsevnen paa Grund af de Fejl, der have medført deres Kassation, er meget lille. At det forholder sig paa en lignende Maade hos os, er vistnok udenfor al Tvivl; men noget Exakt lader der sig ikke sige herom paa Grund af manglende Materiale.

De ovenfor anførte Sessionsresultater lade sig ikke ligefrem sammenligne med de Sessionsresultater, den udenlandske Udskrivningsstatistik beretter om: Tallene ere ikke ganske ensartede. Men saa meget lader sig dog med Sikkerhed sige, at ogsaa i Udlandet er der et stort Spring fra Værnepligtens nominelle «Almindelighed» til dens reelle. Exempelvis skulle vi anføre, hvorledes Forholdene stille sig i det tyske Rige⁵. Paa de tyske Sessioner i 1881 blev der definitivt be-

⁵ Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich 1883. S. 151.

dømt 378,153 Værnepligtige. Af dette Tal blev kun 140,988, altsaa kun lidt over en Tredjedel, udtagen til Militærtjeneste; Resten blev enten kasseret (og udslettet), paa Grund af permanent Uskikkethed til Krigstjeneste, eller henvist til Erstatningsreservens 1. eller 2. Klasse eller til «Søværnets 2. Klasse», paa Grund af betinget Skikkethed eller paa Grund af Overtallighed. I de foregaaende Aar var Forholdet et lignende. Vi anføre her Forholdstallene for de ni Aar 1873 til 1881: Af 100 definitive Sessionsbedømmelser lød i de respektive Aar paa Kassation (og Udslettelse), paa Henvisning til Reserven og paa Militærdygtighed:

Aar	Kasserede	Henviste til Ersatzreserve I ell. II eller Seewehr II	Militærdygt.	Ialt
1873	18,2	40,9	40,9	100,0
74	17,8	39,5	42,7	100,0
75	16,6	42,7	40,7	100,0
76	27,7	35,9	36,4	100,0
77	26,4	34,8	38,8	100,0
78	25,0	36,9	38,1	100,0
79	26,3	37,4	36,3	100,0
80	25,6	37,2	37,2	100,0
81	21,0	41,7	37,3	100,0

Man ser deraf, at selv i den tyske Militærstat erklæredes kun noget under eller, naar det kommer højt, lidt over 40 pCt. af det værnepligtige Mandskab tjenlige til Militærtjeneste. Ganske lignende Resultater træffes i andre Stater med «almindelig» Værnepligt. ligegyldigt forøvrigt om deres Hærforhold ere mere eller mindre forskellige. Saa meget siger Rekruterings-Statistiken

os i ethvert Fald, selv om denne end forøvrigt er meget ufuldkommen⁶.

Dette har altsaa Statistiken vist os: at en meget anelig Del af Befolkningen i Værnepligtsalderen slet ikke kommer til at aftjene Værnepligten. Men det næste Spørgsmaal er: i hvilket Omfang er Fritagelsen for Aftjeningen af Værnepligten en Fordel? eller i hvilket Omfang er Værnepligten en Byrde for dem, der komme til at aftjene den? Her lader Statistiken os i Grunden ganske i Stikken; saa meget oplyser den kun, at Forskjellighederne ere store: et Sted trykker Byrden haardt, og naar den fjernes, gives der en saa stor Begunstigelse, at denne nok kunde fortjene at erstattes med noget Klækkeligt; et andet Sted spiller den en mindre Rolle, og skulde der her overhovedet gives et Ækvi- valent af dem, der befries fra den, maatte dette udmaales med Varsomhed. For Danmarks Vedkom- mende kan det siges — naar man betragter Forholdene i det Store og Hele —, at Byrden kun er forholdsvis ringe. I Tyskland for Exempel, er den af en ganske anden Beskaffenhed, og kom man i disse to Stater til den Beslutning at forlange en særlig Pengeydelse (en «Værneskat») af dem, der slippe for Værnepligten (saa- ledes som det kjendes i Schweiz og Østrig), maatte denne Ydelse ganske sikkert udmaales saare forskjelligt i Stater med saa forskjellige Hærforhold. Forøvrigt er

⁶ Dr. Wolzendorffs Artikel «Rekrutirung» i Real-Enc. d. ges. Heilk. t. XI, 1882. Jfr. Roth und Lex, Handbuch III.

det klart, at Byrden trykker paa én Maade i Fredstid, og paa en ganske anden i Krigstid, under Krigsforhold paa saa forskjellige Maader, at der her umuligt lader sig opstille bestemte Regler.

En Brøkdæl af Befolkningen er erklæret tjenestepligtigt, og maa finde sig i en 16-aarig «Tjenestetid», 8 Aar i Linjen, 8 i Forstærkningen. Saaledes i Danmark. Men den Tid, Mandskabet er under Fanerne, er faktisk kun kort. Uddannelsestiden (som Menig) er ved Fodfolket 6 Maaneder, ved Livgarden 5, ved Rytteriet 9, ved Feltartilleriet 5, ved Trainafdelingen 1, ved Artilleriets øvrige Afdelinger 4, ved Ingeniørtropperne 5, ved Sundhedstropperne 1, for Hestepasserne 2 Maaneder. Naar denne Uddannelsestid er tilbagelagt, udtages — forsaavidt dertil egnede Frivillige ikke melde sig i tilstrækkelig Mængde — det fornødne Antal Befalingsmandselever, der, i Forening med et vist Antal Menige, forblive til fortsat Uddannelse, Befalingsmandseleverne sædvanligt i 1 Aar, de Menige i Tidsrum paa fra $2\frac{1}{2}$ Maaned til 1 Aar, forskjelligt efter de forskjellige Vaaben. De øvrige Menige hjemsendes. Til at forblive til fortsat Tjeneste udtages forlods de Menige, der ikke have opnaaet tilstrækkelig Uddannelse. Ordensfølgen mellem de øvrige Menige, der forblive, og dem, der hjemsendes, bestemmes ved Lodtrækning, saaledes at Bytning af de trukne Numre kan tillades. Til fortsat Øvelse ved Afdelingerne indkaldes aarlig: a. ved 5 Fodfolksregimenter i 30 Dage de 2 yngste Aargange til de Linjebatailloner, der ikke have uddannet Aarets Rekruttilgang; dog indkaldes de Menige, der have ligget til fortsat Tjeneste i 5 Maaneder, kun 1 Gang til disse Øvelser; b. ved Livgarden

de hjemsendte Menige af sidste (2den) og Mandskabet af næstsidste (3dje) Aargang i 30 Dage; dog forbigaaes ved Indkaldelsen af 3dje Aargang de Menige, der have ligget til fortsat Tjeneste; c. ved Rytteriet alle hjemsendte Menige af sidste (2den) Aargang i 5 Maaneder og Mandskabet af 3dje og 4de Aargang i 30 Dage; d. ved Feltartilleriet det hjemsendte Mandskab af sidste (2den) samt Mandskabet af 3dje Aargang i 30 Dage; ved Fæstningsartilleriet Mandskabet af 3dje Aargang i 20 Dage; e. ved Ingeniørtropperne Underkorporaler og Menige af Linjekompagniernes sidst hjemsendte 3dje Aargang i 4 Maaneder. Desuden afholdes i hver 4 paa hinanden følgende Aar 2 Aar Øvelser ved Garnisonerne og 2 Aar større samlede Lejr- eller Kantonnementsøvelser i 30 Dage, de sidstnævnte Øvelser med de 5 Fodfolksregimenter, der have indkaldt det hjemsendte Mandskab, 2 Rytterregimenter, 1 Afdeling Artilleri paa 3 Batterier og 2 Ingeniørkompagnier, eventuelt tillige Livgarden. — Saaledes for det til egenlig Krigstjeneste udskrevne Mandskab. Endvidere er at bemærke, at Forstærkningsbataillonernes 3 yngste Aargange 1 Gang aarligt skulle sammenkaldes til Mønstring, der ikke maa vare over 1 Dag. Hvert andet Aar kan der ved Forstærkningsbataillonerne afholdes større Øvelser paa 15 Dage med indtil 400 Underkorporaler og Menige af de yngste Aargange. — De indkaldte Militærarbejdere gjennemgaa en Rekrutskole paa 1 Maaned, hvorefter de forblive til fortsat Uddannelse i indtil 6 Maaneder. — Paa Krigsfod menes Linjen at kunne bringes op til 33,000 Mand foruden omtrent 4000 faste og værnepligtige Officerer og Underofficerer; dertil kom-

mer saa Forstærkningsbataillonerne med henved 13,000 Mand, samt Militærarbejdere.

Alt dette er beskedent, naar det sammenlignes med Militærforholdene i andre Lande.

II.

Værneskattens almindelige Begrundelse.

De i det Foregaaende meddelte Tal pege paa et Misforhold. De vise, at selv i de Lande, hvor Værnepligten siges at være almindelig, forlanges den kun opfyldt af en mindre Del af Befolkningen, medens der af hele den øvrige Befolkning ikke forlanges nogen særlig Ydelse til Fædrelandets Forsvar. Dette besynderlige Forhold har ikke kunnet Andet end hendrage Opmærksomheden paa sig, og baade Videnskaben, især i Tyskland, og den praktiske Lovgivning i flere Stater har beskjæftiget sig hermed.

Som den Nationaløkonom, der først indgaaende og videnskabeligt har behandlet Spørgsmaalet, bør vi sikkert nævne Knies, den berømte Professor af den historiske Skole. I sit Skrift om Soldatertjeneste og Konskriptionspraxis⁷ gaar han ud fra den Opfattelse, at

⁷ Knies, die Dienstleistung des Soldaten und die Mängel der Konskriptionspraxis. Eine volkswirtschaftlich-finanzielle Erörterung. 1860. — Jfr. Lesigang, das Wehrgeld oder die Ausgleichsbelastung der nichtdienenden Wehrpflichtigen, i Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik XXXII, S. 174 fg., og Cohn, volkswirtschaftliche Aufsätze, 1882, S. 213 fg. Cohns Afhandling i »volksw. Aufs.« er en Sammensmeltning

naar Staten udskriver sine Borgere til Soldatertjeneste, saa foretager den en Expropriation, omtrent paa samme Maade som naar den af Hensyn til Bygningen af Jernbaner eller i andre almennyttige Øjemed exproprierer Marker, Huse osv. Hin «Expropriation» foretages nu, mener han, fordi Staten ikke ved frivillig Overenskomst vilde kunne forskaffe sig det fornødne Antal Soldater, og hvis en Udjevning af de ved den foraarsagede Tab skal finde Sted, bør denne da ikke ske derved, at man paalægger de Borgere, der ikke udskrives, en «Værneskat», eller hvorledes man nu vil titulere denne «Ausgleichsbelastung», men derved, at man giver dem, der udskrives, en Betaling, der fuldstændig dækker Værdien af de Ofre, de bringe. Kun hvor Almenvellet kræver det, og kun mod fuld Erstatning, kan Nogen tilpligtes at afstaa sin Ejendom; — det er den for Ejendoms-Expropriationen gjældende Grundsætning, og den Sætning vil Knies nu ogsaa have anvendt paa Soldaterudskrivningen.

Ligheden er dog kun saare ufuldkommen. Medens det ved Expropriation af Ejendomme i de fleste Tilfælde lader sig gjøre at bestemme Ejendommens Værdi i Handel og Vandel med temmelig god Nøjagtighed, er en lignende Værdibestemmelse ganske umulig med Hensyn til de Ofre, Soldaten maa bringe. Dertil kommer, at Statens finansielle Formaal med Soldaterudskrivningen jo ganske vilde forfejles, naar Staten skulde give de Udskrevne fuld materiel Erstatning. Knies svarer rigtignok dertil, at Skatterne ikke af den Grund behøvedes

af to tidligere Afhandlinger af ham i Zeitschrift für die gesammte Staatswissenschaft, 1879, og i Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik XXXVII, 1881.

at sættes i Vejret; thi Borgerne maa jo dog i ethvert Fald udrede, hvad Soldatervæsenet koster, og det drejer sig kun om at lade den Naturalskat, der nu udredes gennem Soldatertjenesten, afløse af en Pengeskat. Altsaa, efter denne Opfattelse, kun en Forandring af Formen, — men, selv om saa var, dog en Forandring af en saadan Betydning, at man rolig kan betegne den som umulig under de nuværende Forhold i næsten alle evropæiske Lande. Der er imidlertid andre Grunde, hvorfor en Analogisering af Soldaterudskrivning med Ejendoms-Expropriation ikke er tilstedelig. Staten forlanger af Soldaten personlige Tjenester, ikke saglige Værdier, og ikke blot Tjenester men det, at Soldaten med hele sin Person stiller sig til Statens Disposition. Min Ejendom over min Person lader sig dog nu ikke vel parallellisere med min Ejendom over min Mark, mit Hus osv. Dog ikke nok hermed. Hvorfor exproprierer Staten, mod fuld Erstatning, en eller anden Ejendom? Fordi Enkeltmand, naar han fastholder sin Vægring mod efter mindelig Overenskomst at afhænde den Ejendom, der f. Ex. er absolut nødvendig for Anlægget af en som afgjort almennyttig betragtet Jernbane, kan træde i Vejen som en absolut Hindring for Opnaaelsen af hvad der betegnes som «Almenvel». Paa saadan Modstand skal Expropriationen gjøre Ende; men den tilsigter ikke at skaffe Samfundet Ejendomsjensstande under deres Værdi i Handel og Vandel; tværtimod tilstaas der i de fleste Tilfælde vistnok dem, til hvem Expropriationsfordringen rettes, en særdeles rundelig Erstatning. «Ganske anderledes stiller Sagen sig ved Militærtvungen. Denne indførtes, fordi Staterne ikke engang vare i Stand til at betale blot den sæd-

vanlige Pris, til hvilken de kunde faa Soldater paa det aabne Arbejdsmarked, eller fordi de følte sig ude af Stand til at paalægge Borgerne de Skatter, der vare nødvendige til at holde en tilstrækkelig stærk hær, og fordi de vidste, at en tvungen Hær vilde komme til at staa dem billigere end en hvervet. Vilde man, med Knies, tro, at en tvungen Hær faktisk koster ligesaa meget som en hvervet, saa vilde dette Motiv ganske vist falde bort; — men saa vilde der forsaavidt ogsaa være al Anledning til at opgive den tvangsmæssige Soldaterudskrivning.» Imidlertid er det dog klart, at foretog man Experimentet med at opgive Militærtvungen, vilde det snart vise sig, at Staten ikke vilde være i Stand til at stille de fornødne Hære paa Benene. Thi Sagen er den, at Staten ikke udbetaler, ikke vil og ikke kan udbetale sine Soldater fuld Erstatning, hvorimod den, fra hvem en Ejendom exproprieres, faar fuld Erstatning, ofte mere end fuld Erstatning. Og endnu en Forskjel er at notere: Expropriationen har til Formaal at forhindre, at et almennyttigt Foretagende skulde strande paa en Enkelts eller nogle Enkeltes Modstand; Militærtvungen derimod hviler paa hver Enkelts statsborgerlige Pligt til at forsvare Fædrelandet. Medens en enkelt Ejendomsbesidders Vægring ved at afstaa en Stump Jord ligefrem kan umuliggjøre et almennyttigt Foretagendes Gjennemførelse, vilde nogle Enkeltes Protest mod Militærpligten ikke umuliggjøre Landets Forsvar. «Her er der altsaa ikke Tale om at muliggjøre Almenvellets Fremme imod Enkeltes Modstand, men om at tvinge Alle til Fædrelandets Forsvar; ikke Tale om blot at overvinde Enkeltes Trods, men om at holde Alle til Opfyldelsen af den højeste Borgerpligt. Ex-

propriationen hviler, kort sagt, paa rent økonomiske, Militærtvungen desuden paa ethiske Motiver. Til Knies's Undskyldning maa det dog fremhæves, at han skrev sin Afhandling, ikke med den almindelige Værnepligt, men med Konskriptionssystemet, der ganske vist har mere Lighed med en Expropriation, for Øje. Den almindelige Værnepligts Forudsætning er den almindelige Statsborgerpligt til at forsvare Fædrelandet med Liv og Gods, hvorimod Konskriptionssystemet, i indre Modsætning hertil, skyldes Statens Trang til tvangsmæssigt at udskrive et vist Antal Soldater, fordi Hvervning af Frivillige ikke forslaar, medens det paa den anden Side dog kun er nødvendigt at en Del af de vaabenføre Mænd udskrives⁸.

Efter Knies var det Lederen af den preussiske Statistik Dr. Engel, der optog Værneskatspørgsmaalet til Behandling. Imidlertid tilsigtede denne Forfatter ikke saa meget at give det en theoretisk Belysning, men mere at samle endel det vedrørende Materiale, en preussisk Udskrivningsstatistik, Angivelsen af den vedkommende Literatur og Lovgivning⁹. Derimod gik Prof. Jolly ind paa en theoretisk Undersøgelse af det¹⁰.

Jolly betegner, idet han henholder sig til Raus bekjendte — men i Virkeligheden yderst magre — Skattedefinition¹¹, Militærtjenesten som en Skat, — ganske vist en Naturalydelse, medens de fleste Skatter

⁸ Lesigang l. c. p. 174—180.

⁹ I Zeitschr. d. preuss. statist. Bureau, 1864.

¹⁰ I Zeitschr. d. preuss. statist. Bureau, 1869. — Jfr. Lesigang l. c. p. 180 fg. m. fl. St., og Cohn, volksw. Aufs. S. 238 fg.

¹¹ Skat defineres som »eine Entrichtung, die den Bürgern von der Staatsgewalt zur Befriedigung von Staatsbedürfnissen aufgelegt wird.«

nutildags præsteres i Penge; «men dette kan ikke begrunde nogen Indvending: tidligere erlagdes de fleste Skatter i Form af Naturalydelser, og Ingen tvivler om, at disse Ydelser maatte betragtes som Skatter. Da Pengeøkonomien trængte mere igjennem, kom man mere og mere bort fra Skatterne som Naturalpræstationer, men dette er aabenbart her ligegyldigt.» Er Militærtjenesten en Skat, maa de for Skattepaaligningen i Almindelighed gjældende Principer ogsaa komme til Anvendelse ligeoverfor Militærtjenesten. Imidlertid har Dr. Lesigang i sin anførte Artikel rejst en heftig Opposition mod Jollys Betegnelse af Militærtjenesten som Skat, og foretrækker at karakterisere den som en Byrde, der «løber ved Siden af Skatten». Dette Definitions-spørgsmaal har dog neppe den Interesse, som Lesigang tillægger det.

En Byrde er i ethvert Tilfælde Militærpligten. Der hvor den almindelige Værnepligts Principer er godkendt, skulde Byrden bæres af alle Statsborgere; — faktisk bæres den dog kun — som den ovenfor meddelte Statistik tydeliggjør — kun af en Brøkdelen af Befolkningen. En stor Del af Befolkningen holdes ude fra Militærpligten paa Grund af manglende fysiske Betingelser. Og hvad angaar de Individuer, der baade ere vaabenføre og i værnepligtig Alder, ser Staten sig kun foranlediget til at holde en lille Procent under Vaaben; for de øvrige (en Del af Linjen, endnu mere Reserven, Forstærkningen, Landeværnet, Landstormen og hvad alle disse Hærens forskjellige Bestanddele nu hedde) er Militærpligten kun latent. Af de Individuer, der saaledes slippe fra Militærbyrden, eller i alt Fald af visse Klasser af dem, er det da, at man har forlangt en

Erstatning, en anden Ydelse, der kan bruges til Fædrelandets Forsvar, en Ydelse, der i de fleste Tilfælde maa blive en Pengeydelse¹². Naar man motiverer denne Fordring ved at henvise til, at man ikke uden Uretfærdighed kan paalægge en Klasse af Borgere en Byrde og lade de andre gaa fri, saa opponerer Jolly i den anførte Afhandling imod en saadan Motivering og paastaar, at det vilde være absurd om Staten vilde søge at tilvejebringe «Lighed» paa den Maade, at den tilføjer de Borgere, der ere fri for en Ubehagelighed, som andre Borgere maa finde sig i, en Ubehagelighed af en anden Art. «De Ofre, der ere nødvendige for Statens Existens, maa saa vidt muligt fordeles ligeligt paa alle Undersaatter. Er Fordelingen paa dem alle ikke mulig, saa er dette meget at beklage, men der er ingen Mening i at ville afhjælpe Ulighederne paa den Maade, at man opfinder særegne Statsbyrder for dem, der ikke kunne rammes af hine Ofre.» Men hertil er at svare, at Værneskatten har en højere Opgave end blot at agere Kontravægt: igjennem Værneskatten søger man at realisere den almindelige Værnepligts Grundtanke: at enhver Mand enten med sin Person eller gjennem en anden særlig Ydelse giver sit Bidrag til Fædrelandets Forsvar¹³.

¹² Lesigang l. c. p. 187 fg.

¹³ Naar Jolly i anf. Afb. tillige udtaler den mærkelige Frygt, at Staten ved en Værneskat skulde kunne komme i Besiddelse af langt større Pengemidler, end den kan bruge, have baade Lesigang (S. 192 fg.) og Cohn i anf. Skr. gjort sig den overflødige Ulejlighed at vise det Urimelige i en saadan Bekymring. Det ligger jo lige for, at hvis det Umulige skulde indtræde, at Værneskatten gav et Overskud udover hvad Staten overhovedet paa en nyttig Maade kan bruge,

En Byrde er Militærpligten, — og i forskjellige Retninger føles dens Tryk.

1. Soldaterne overlade, saalænge de ere i Tjenesten, Staten deres hele Arbejdskraft og hele Tid; til Gjengjæld modtage de af Staten Alt, hvad der er nødvendigt for at leve, — men heller ikke mere. De faa den nødvendige Føde, de nødvendige Klæder, Bolig, Belysning, Brændsel, kort sagt Alt hvad der nødvendigvis medgaar til at leve paa den Maade, som en Soldat menes at burde leve. Men noget Overskud bliver der ikke; om at spare, om at lægge op kan der ikke være Tale. Nu er der ganske vist blandt Soldaterne adskillige Individuer, der ved deres eget Arbejde udenfor Soldatertjenesten ikke fortjene saa meget, at de derfor kunde forskaffe sig ordenlig Føde, gode Klæder, en god Bolig, kort sagt et Livsunderhold, der er lige saa godt som det, de have, saalænge de ere i Tjenesten. For disse Individuer er Soldatertjenesten altsaa for saa vidt en økonomisk Profit. Men de fleste eller dog mange Soldater vilde ganske vist ved deres fri Arbejde kunne fortjene saa meget, at de ikke blot kunde leve deraf, men endog kunde lægge Noget til Side, især hvis de udenfor Soldatertjenesten vilde anstrænge sig lige saa meget, som de maa gjøre det i Tjenesten. For disse Individuer medfører Tjenesten altsaa i denne Retning et Tab. Tabet er Differencen mellem, hvad de vilde have tjent udenfor Tjenesten og, hvad de modtage i denne. At denne Difference — der maaske er det Tab, der først viser sig for Betragt-

kunde Overskudet jo meget passende fordeles mellem dem, paa hvem Militærpligten tynger.

ningen, men som ganske sikkert ikke er det vigtigste —, er en saare forskjellig Størrelse for de forskjellige Individuer, er klart.

2. Større er vistnok det Tab, der lides derved, at Soldaten, saalænge han er i Tjenesten, fordi han ikke kan arbejde videre i sit Fag, taber en Del af den Øvelse, han alt havde erhvervet, glemmer en Del af sine Kundskaber, altsaa gaar tilbage i Arbejdsdygtighed. Naar han forlader Tjenesten, vil han derfor en Stund maatte arbejde videre, inden han atter kan naa op til det Dygtighedsstandpunkt, han indtog, inden han trak i Trøjen. Selvfølgelig vil Størrelsen af dette Tab stille sig i yderste Grad forskjelligt for de forskjellige Individuer; for nogle er det omtrent Nul, for andre derimod særdeles anseligt. Tabets Størrelse vil afhænge dels af Vedkommendes Fag, om det er et simpelt Fag, hvor der overhovedet ikke er meget at glemme, eller et Fag af højere Art, dels af Vedkommendes personlige Egenskaber, af det Udviklingstrin, han alt var naaet op til, af hans Hukommelse, Lærenemme osv. Selvfølgelig bliver dette Tab betydeligt reduceret, hvor Tjenestetiden kun er kort. Nogen brugbar Maalestok for det lader sig neppe tænke.

3. Dertil kommer, at Militærtjenesten for særdeles Mange medfører en Afbrydelse i Læretiden; de fleste unge Soldater eller dog mange af dem have jo endnu ikke tilbagelagt deres hele Læretid. Denne Afbrydelse kan for Mange repræsentere et meget stort, for Andre et ganske forsvindende lille Tab. Ogsaa her gjælder det, at Fagets Beskaffenhed og Personlighedens Beskaffenhed influerer umaadeligt. Selvfølgelig ogsaa Tjenestetidens Længde.

4. Et ikke ubetydeligt Tab kan opstaa derved, at der oftere vil hengaa nogen Tid, inden de Folk, hvem Militærtjenesten rev bort fra deres Erhverv, efter gjennemgaaet Tjeneste atter kunne finde sig en Plads eller Erhverv.

5. Ny Forstyrrelser kan der paaføres de Værnepligtige, naar de ikke blot indkaldes til Rekrutuddannelse, men ogsaa i de senere Aar til Øvelser, ikke at tale om de Forstyrrelser, der finde Sted ved de rent ekstraordinære Indkaldelser, og i den mest potentierte Grad ved Krigstjeneste.

6. Foruden alle hine materielle Ofre paafører Militærlivet en Række ikke-materielle Ofre, der ere uadskilleligt forbundne med den militære Disciplin. Ogsaa disse stille sig meget forskjelligt for de forskjellige Individider; man kan maaske i Almindelighed sige, at de ville føles i desto haardere Grad, jo mere Soldatens borgerlige Stilling er forskjellig fra Soldaterstillingen¹⁴.

Ligeoverfor alle hine Ofre kan der nu nævnes Fordele af materiel og immateriel Natur, som Soldaterstanden bringer med sig; men selv om disse Fordele ikke ere saa ganske ringe, saa ere dog omtrent Alle, Militære saavel som Civile, enige om, at de ikke opveje Ubehagelighederne, — med andre Ord, man er enig om: at Soldatertjenesten lægger et Tryk paa dem, der maa paatage sig den. At udjævne dette Tryk, — det er, efter Manges Opfattelse, Værneskattens Opgave. Men hvis denne Udjævning skal være blot nogenlunde

¹⁴ Lesigang I. c. p. 278—320 giver en omstændelig Udvikling og Vurdering af de her kun i største Korthed antydede Ofre.

fuldstændig, maa Værneskatten, da de ovennævnte Ofre i Virkeligheden ofte tynde stærkt i mange Tilfælde, blive meget betydelig. Imidlertid er det jo slet ikke Værneskattens Opgave ad en Omvej at skaffe Staten forøgede Indtægter, og dens Gjennemførelse vil da kunne lattes derved, at Staten, der igjennem Værneskatten faar en ny Indtægtskilde, benytter Lejligheden til at fjerne trykkende og ufornuftige Skatter, af hvilke der i de fleste Stater findes et temmeligt rigt Udvalg.

At formulere Værneskatten som en Pengeydelse vil (jfr. Lesigang l. c.) i Almindelighed være nødvendigt, hvad de fleste af de Forfattere, der have undersøgt Sagen, ogsaa erkjende. Men ere de enige herom, hersker der mere Tvivl om, hvorledes Afgiftens Højde skal normeres. Enkelte have taget denne Side af Sagen temmelig let, f. Ex. Dr. Engel, og endnu mere den württembergske Lov, der, ligefrem under Navn af «Wehrgeld» indførte en Kopskat paa 20 Gylden (jfr. nedenfor); — andre have taget den mere alvorligt og indladt sig paa meget minutiose Undersøgelser, saaledes navnlig Dr. Lesigang.

Denne Forfatter søger at vise, at der ved Normeringen af, hvad han kalder «Wehrgeld», maa skjelnes mellem «Friedenswehrgeld» og «Kriegswehrgeld», mellem de økonomiske og de ikke-økonomiske Ofre. Forskjellen mellem «Friedenswehrgeld» og «Kriegswehrgeld» er dog kun en kvantitativ, ikke nogen kvalitativ. Derimod gjælder der for Udjævningen af de økonomiske Ofre ganske andre Principer end for Udjævningen af de ikke-økonomiske. Principielt set maa man ved de økonomiske Ofre væsentligt holde sig til den økonom-

iske Situation i det Hele taget, hvori de Borgere, der skulle udrede Værnepenge, befinde sig, ikke derimod slet og ret til deres Formue. Man maa søge at udforske, paa hvilken Maade Borgerne i de forskjellige Livsstillinger og i de forskjellige Erhvervsklasser rammes i deres økonomiske Forhold, naar de personligt aftjene Værnepligten, og efter de Resultater, som disse Udforskninger maatte give, ville de enkelte Befolkningsklasser være at dele i Kategorier, hvorunder de enkelte Værnepengepligtige da indrulleres. Naar Talen derimod er om at udjævne de ikke-økonomiske Ulemper ved den personlige Militærtjeneste, vil der, foruden Hensynet til de Værnepligtiges Livsstillinger, være at tage et principielt Hensyn til deres Formueforhold. I Praxis vil imidlertid Hensynet til Formuen ogsaa komme til at spille en betydelig Rolle ved Udmaalingen af de økonomiske Ofre. For den Rige vil den personlige Aftjening af Værnepligten dog næsten altid i alle Retninger være forbunden med langt større Ofre end for den Fattige, og da det praktisk taget vil være uhyre vanskeligt (eller umuligt) at udmaale alle de Momenter, der efter Theorien egenlig skulde tages med i Beregningen, bliver man i det Store og Hele sikkert nødt til hovedsagelig at holde sig til Formuen, hvad der jo ogsaa væsenlig vil lette Værnepengenes Optrækning. Saaledes Lesigang i anf. Afhandling.

Anderledes Engel (og tildels Knies). Engel foreslaar ganske simpelt, at Værneskattens Højde maales med, hvad det koster at stille en Mand i Ens Sted. Nu er det strax klart, at hvor Stilling ikke er tilladt — og Stillingsretten er i Virkeligheden uforenelig med den almindelige Værnepligts Princip, rettelig forstaaet —

er det umuligt at bruge denne Maalestok. Men selv der, hvor man véd, hvad det koster at stille en Mand, kunne Omkostningerne herfor slet ikke siges at være et Maal for de Ofre, den personlige Tjeneste fører med sig. Endelig vilde Værneskatten jo derved blive en Kopskat, saa uretfærdig som vel muligt, og en Kopskat af en saadan Størrelse, at Befolkningens mindre velstillede Medlemmer umulig kunde overkomme den.

Hvorledes Værneskatlovgivningen faktisk har stillet sig til dette Spørgsmaal om Værneskattens Højde saavel som til de andre herhenhørende Detailpunkter, vil fremgaa af den længere fremme givne Fremstilling af den paagjældende Lovgivning.

Knies, Engel, Jolly, Lesigang og Cohn ere de nationaløkonomiske Forfattere, hvis Bidrag til Belysning af Værneskatten navnlig fortjene Opmærksomhed. Mindre Bidrag ere fremkomne fra en Række andre Forfattere. Og endog fra et naturvidenskabeligt Standpunkt har Skatten fundet sit Forsvar. I et Foredrag, et darwinistisk Foredrag «über den Einfluss der Naturwissenschaft auf das Recht»¹⁵ hævder den zürichske Professor Dr. H. Fick, at naar en fuldkommen økonomisk og retlig Ligestillethed mellem Vaabenføre og Ikke-Vaabenføre bibeholdes, kan der udvikle sig en Fare for Befolkningens fysiske Degeneration. Den af de store Militærstater, der først erkjender dette og ved en klog Lovgivning modarbejder det truende Onde, vil, mener han, faa et stort Forspring i den store Kamp om Overvægten i de civiliserede Staters Samfund. Denne

¹⁵ Jahrbücher für Nationalökonomi und Statistik 1872 (18. B.)

kloge Lovgivning kunde nu bestaa enten deri, at det oldgermaniske Princip, at de Ikke-Vaabenføre erklæres arveløse, atter kaldes til Live, eller — endnu mere radikalt — deri, at kun Vaabenføre faa Lov til at gifte sig, eller deri at de Ikke-Vaabenføre yde en Militærpligt-Erstatning. Om disse tre Udveje lod der sig sige meget; men den sidste er at foretrække, forsaavidt den i mindre Grad end de andre krænker de moderne Begreber om Individets Frihed; — men rigtignok maatte Militærpligt-Erstatningen i saa Fald normeres saa højt, at det Forspring, som den Ikke-Vaabenføre nu har i den fredelige Konkurrence om Midlerne til at stifte Familie, saa vidt muligt blev neutraliseret.«

«Medens den Vaabenføre», bemærker den schweiziske Professor, «er udsat for at sætte Livet til ved Krigsøvelser eller i selve Krigen, og saaledes miste Muligheden til at nedarve sine Egenskaber paa Efterkommere, og medens han i det Mindste ikke kan hellige Stiftelsen af Familie sit Livs bedste Aar [Prof. Fick tænker her aabenbart paa Lande med lang Militærtjeneste], — har den Ikke-Vaabenføre Sikkerhed, Ro og Tid til at forvalte og forøge sin arvede Formue, til at sørge for sig selv, for sine Børn og Børnebørn Ganske vist leve vi her — i Schweiz — i et Land, der ved en vidunderlig Sammenkjædning af Forhold har faaet den lykkelige Lod at være i højere Grad end nogen anden Stat sikret mod Krigens Storme. Vi kjende ikke noget til en staaende Hær og meget lidt til sundhedsskadelige Krigsøvelser, og dog har der netop i vore Retsindretninger holdt sig en — ganske vist forsvindende lille — Rest af det oldgermaniske Princip om Begrænsningen af de Ikke-Vaabendygtiges Ret til Existensmidler. Det er Militærpligt-Erstatningen, hvorefter den bemidlede Tjenesteudygtige har at betale en rigtignok meget moderat Afgift I vore store Nabostater rives den vaabenføre Mand allerede ved Krigsøvelserne i Freden, netop i sine bedste Aar, bort fra den fredelige økonomiske Konkurrence om Midler til at stifte Familie og udsættes for de forskjelligste Farer for Liv og Sundhed. Statistiken udviser, at selv i Freden er Dødeligheden blandt Soldater større end Dødeligheden blandt Civilister i samme Alder. Men Krigen bortriver hele Skarer, — medens den Ikke-Vaabenføre faktisk kan glæde sig over Beskyt-

telse af alle sine økonomiske Bestræbelser. Vil man have gjort det klart, hvilke ødelæggende Virkninger den fuldstændige økonomiske og retlige Ligestillethed mellem Vaabenføre og Ikke-Vaabenføre i de store Militærstater hinsides vore Grænser inden kortere eller længere Tid vil faa, skulde man, hvad jeg hver Sommer gjør, foretage sig en Fodtur til Tyskland, og man skulde omgaas med Bønderne og de smaa Landejendomsbesiddere, med disse Folkeklasser, der dog altid udgjøre Nationens sande Kjerne. Her vil man visselig ofte høre Husfaderen ganske naivt sige: «Blandt mine Sønner er der desværre kun én, der er bleven erklæret for uskikket til Tjenesten. Han alene er i Stand til ret snart at føre mig en Svigerdatter ind i Huset, saa at jeg kan overgive de unge Folk Gaarden og selv trække mig tilbage. De andre maa i Soldatertjenesten; de maa se, hvorledes de kan klare for sig.» Af en forstandig Fader i Thüringerwald maatte jeg høre en saadan Bemærkning, der i den Grad betog mig, at den blev Anledningen til dette Foredrag. Han forestillede mig sine ni Sønner, lutter prægtige, sunde, intelligente Fyre. Kun den ene havde lidt Kejtet ved sig: han var tunghør. «Ser De», sagde han, «her til Lands er det ellers Skik, at den yngste arver Gaarden; jeg maa imidlertid gjøre den ældste til Arving, da han paa Grund af sin Tunghørighed, der forøvrigt slet ikke er til nogen Hinder i Landbruget, vil blive kasseret som Soldat». . . . Saadanne Hensyn, der bestemte Bonden i Militærstaten til at overlade Gaarden til den ringeste blandt Sønnerne og til at gjøre de kraftigste Sønner arveløse, skulde gjøres til en faktisk Umulighed — ved en meget stærk Militærpligt-Erstatning. Den Indtægt, Staten kunde faa gennem en saadan Afgift, burde da helst anvendes til Forøgelse af Invalideunderstøttelsen og til Understøttelse af de Faldnes Efterladte.»

Paa den politiske Arena har Værneskatspørgsmaalet i den seneste Tid været fremme i Tyskland. Under 17. Marts 1881 forelagde Regeringen den tyske Rigsdag et Lovforslag om Indførelsen af en Værneskat. Det forkastedes d. 7. Maj s. A. af Rigsdagen, men havde i alt Fald givet Anledning til, at Politikerne fik udtalt sig om Sagen.

Som almindelig Motivering af Indførelsen af en Værneskat anførte den tyske Regering, — og denne

Betragtning har ikke blot Gyldighed for Tyskland, men i Hovedsagen for alle Lande med saakaldet almindelig Værnepligt — «at Tallet paa de unge Mænd, der befries for Militærtjeneste ved Lodtrækning, eller paa Grund af en ubetydelig Legemsfejl eller af andre Grunde, der ikke udelukke Erhvervsdygtighed, regelmæssigt er meget stort.» Den Statistik, vi ovenfor have meddelt, giver Oplysning i denne Retning. «Men heraf følger da», fortsætter Regeringen, «en meget ulige Fordeling af de med Hærvæsenet forbundne Byrder paa Landets Borgere, og da det ikke *in natura* er muligt at fjerne eller væsenlig formindske denne Ulighed, er det en berettiget Fordring, at den paa anden Maade søges udjævnet efter Retfærdighedens Grundsætninger¹⁶. Men dette Maal kan nu ikke søges naaet derved, at der forlangtes en Pengeydelse, der skulde være at opfatte som et Ækvivalent for den personlige Tjenesteydelse, og som skulde være nøjere at bestemme fra dette Synspunkt. Et Pengeækvivalent, der skulde kunne sammenstilles med den personlige Militærtjenestes **Ærespligt** og de deri liggende **Ofre**, gives ikke, og et saadant kan altsaa aldrig træde i hin Pligts Sted. Den Grundtanke, hvorpaa vort hele Forsvarssystem hviler, den glimrende

¹⁶ Til yderligere Støtte herfor henvistes til § 58 i den tyske Rigsforfatning, der lyder saaledes; «Omkostningerne og Byrderne ved Rigets hele Krigsvæsen er ligeligt at bære af alle Forbundsstater og deres Undersaatter, saa at der principmæssigt hverken tilstedes Begunstigelser eller Prægrationer for enkelte Stater eller Klasser. Hvor en liggelig Fordeling af Byrderne ikke *in natura* lader sig gennemføre uden at skade Almenvellet, skal en Udligning efter Retfærdighedens Grundsætninger gennemføres ved Lov.

Maade, hvorpaa det har staaet sin Prøve, og hvorum mere end tresindstyve Aars Historie vidner, den ubetingede Anerkjendelse, som Nationen yder det, vil forhindre en slig Tanke i at opstaa og vil beskytte mod den Misforstaaelse, at man skulde ville forsøge paa gjennem at normere en nok saa høj Pengebetaling at lade den Ene yde Fædrelandet **det**, som den Anden har at yde med sin Person og ved at vove Sundhed, Blod og Liv.» At forlange samme Pengeafgift af alle de Værnepligtige, der fritages for Militærtjenesten, vilde staa i aabenbar Strid med al Retfærdighed. Afgiften bør tværtimod staa i Forhold til de Paagjældendes Evne. Den Værnepligtige, der fritages for Militærtjenesten, faar et økonomisk Forspring for de andre, der ofte ved Militærtjenesten i høj Grad hindres i deres økonomiske Virksomhed. Til dette økonomiske Forspring svarer der da for saa vidt en større Skatteevne, og at en særlig Skat søger at ramme denne særlige Skatteevne, er vel kun billigt.

Af Talerne i den tyske Rigsdag mod dette Lovforslags almindelige Grundtanke var von Treitschkes den mærkeligste.

«De Grunde», bemærkede Treitschke, «de Grunde, som Krigsministeren og Regeringens Motiver til Lovforslaget have anført, ere altfor gode, altfor bestikkende, — og netop derfor forekomme de mig noget betænkelige. Thi den store Ulighed, der fremgaar af Umuligheden af at gennemføre den almindelige Værnepligt bogstaveligt, er jo iøjnefaldende, og er jo Alle bekendt. Dette Spørgsmaal lader sig da ikke afvise: hvorledes var det da muligt, at ingen af de tre Organisatorer af vort Hærvæsen, hverken Scharnhorst eller Boyen eller Roon, staaende ligeoverfor denne aabenbare Kjendsgjerning, faldt paa den Tanke at indføre en Værneskat? — De tre Mænd have aabenbart haft deres gode Grunde dertil; de have været af den Anskuelse, at en hvilken-somhelst Form af Pengeerstatning vilde kunne fordunkle den store

Grundsætning, hvorpaa vort hele Hærvæsen hviler: den Grundsætning, at Tjenesten ikke blot er en Pligt, men fremfor Alt en Ære. Nu véd jeg vel, at Regeringen bestrider, at den vil have Værneskatten opfattet som et Ækvivalent for den enkelte Mands Tjenestepligt. Men De kan vende og dreje Dem, hvorledes De vil, — det kommer dog ud paa Et. Motiverne sige, at der ikke skal betales et Ækvivalent, men at der skal ske en Udjævning af Uligheden. Denne Distinktion er for fin for min Logik, og jeg spørger: hvorledes skal denne Udjævning finde Sted. Sikkert dog gennem et Ækvivalent, der betales i Penge. Holder man sig til det Tilfælde, at der aarlig kun betales 4 M. i Skat, er Forholdet vel ikke saa iøjnefaldende; men naar en velhavende ung Kjøbmand for Exempel maa betale 500 M. aarlig i Værneskat, saa vil han, naar han i 12 Aar har betalt denne Skat, utvivlsomt mene: «med mine 6000 M. har jeg ligefrem kjøbt mig fri fra min Tjenestepligt», og alle hans Naboer ville tænke paa samme Maade. Ganske uvilkaarligt vil den Forestilling da sætte sig fast: hvem der ikke tjener, betaler, og man vil tro, at man ved en Pengebetaling kan frigjøre sig fra sin lovbestemte Pligt. Men naar en saadan Forestilling kommer op, afficeres ligefrem det moralske Fundament for vort Hærvæsen. Paa visse af Statslivets moralske Omraader lader der sig imidlertid overhovedet intet udrette uden Idealisme. Scharnhorst's ledende Tanke var at komme bort fra Soldaterhaandværket som et Lejetroppehaandværk, og i Stedet derfor at vende tilbage til de gamle Folks simple, naturlige moralske Begreber, saa at Krigstjenesten atter blev den fri Borgers Æresret. Paa denne Betragtning hviler vort hele Hærvæsen, og ikke paa et Tilfælde, thi den Forestilling, at man — om end blot tilsyneladende — skulde kunne købe sig fri fra Opfyldelsen af en almindelig Borgerpligt, er aldrig opdukket i den preussiske Stats Historie. Vi kjendte i den gode gamle Tid Exemptioner fra Kantonspligten, — f. Ex. af Hensyn til Standsinddelingen den Undtagelse, at Adelen ikke tjente sammen med de menige Soldater, hvad Tidsaanden ikke tillod, og af økonomiske Hensyn andre Exemptioner for at den borgerlige Virksomhed i de store Byer ikke skulde blive for stærkt forstyrret; — men den Tanke, at man skulde betale for at fri sig for en almindelig Borgerpligt, er i Preussen ganske ny Dertil kommer Ubilligheden ligesom at paalægge dem, der kasseres paa Grund af Legemsfejl, en Pengestraf gennem Værneskatten Og hvad Forbryderne angaar, straffes de allerede derigjennem, at de ikke optages i Hæren; heller ikke ligeoverfor dem gaar dem gaar det an gennem Værneskat at paalægge dem en Art Pengebøde: ne bis in idem Alt i Alt er Lovens Grundtanke forfejlet; den er helt igjennem utysk; den stemmer kun med denne skablonmæssige

ydre *égalité*, der i Frankrig forherligedes i Konventets og Bonarpartismens Dage.»¹⁷

Paa lignende Streng slog andre Talere. Dr. Borretius talte om «Lighedsfanatisme». I Schweiz var Værneskatten blot «et Produkt af en Lighedsfanatisme af tvivlsomt Værd, der ganske vist fuldkomment passede i et demokratisk Samfund ifølge Definition: *la démocratie c'est l'envie*», men som udenfor demokratiske Samfund vilde være ganske malplaceret. De civile Talere oprørtes over, at man ved Indførelsen af en militær Udligningsskat vilde berøve Hærvæsenet dets «Idealisme», — og ligeoverfor Deklamationerne herover fandt den daværende Statssekretær (nu Finansminister) Scholz, der talte paa Regeringens Vegne, Anledning til at udtale, at «det dog var paafaldende, at Rigsdagstalerne lod falde Ytringer, der næsten tydede paa, at man udenfor Militæretaten tænkte mere militærisk end i selve Militæretaten, der ikke havde nogen Betænkelighed ved denne Lov.» «Gjennem Skatter», bemærkede Scholz videre, «søgte man ikke en Udjævning af Militærtjenesten, men en Udjævning af visse økonomiske Tab», som Militærtjenesten paafører. Og et andet Sted¹⁸ hedder det herom: Værneskatten kan hverken reelt eller formelt stilles sammen med det, at man kjøber sig fri fra sin Værnepligt, og hvis den Omstændighed, at man gennem en Beskatningsform søger at finde en Udjævning af de med Militærtjenesten forbundne økonomiske Tab, i Folket skulde føre til den

¹⁷ Jfr. i samme Retning en Artikel af Treitschke i Decemberheftet 1880 af Preuss. Jahrbücher.

¹⁸ Jahrbücher für Nationalökonomi und Statistik. N. F. II S. 307 fg.

Antagelse, at de, der betale Skatten, netop fordi de betale den, slippe for Militærtjenesten —, saa maatte Følelsen af, at den personlige Militærtjeneste er en «Ærespligt», kun have lidet dybe Rødder; thi det svageste Stød vilde jo i saa Fald være nok til at kaste den omkuld. Og naar Treitschke mener, at det at forlange en Udligningsskat af dem, der slippe for Militærtjenesten, er ubilligt, da disse Personer jo lide af Legemsfejl, der gjør deres Stilling i Erhvervslivet vanskeligere, saa overser han, at de, der kasseres paa Grund af saa betydelige Legemsfejl, at de derved væsenlig hindres i de almindelige økonomiske Virksomheder, kun udgjøre en lille Procent¹⁹ af alle dem, der af den ene eller anden Grund, ikke udskrives. Er endelig Legemsfejlen af økonomisk Betydning, saa kan man jo, saaledes som det tyske Værneskatlovforslag vilde det, fritage de paagjældende Individier for Skatten. — I lignende Retning udtalte ogsaa Krigsminister von Kameke sig og fremhævede særligt med Hensyn til den «Idealisme», man havde paakaldt, at «man dog kunde være overbevist om, at den, der har helliget Hæren sit Liv, med en vis Skinsyge vaager over, at Hærtjenestens ideale Standpunkt ikke afficeres.» Militærforvaltningen og Ministeren personlig opfattede den foreslaede Skat blot som et Forsøg paa at opnaa en Udligning af visse økonomiske Ofre; men intet fornuftigt Menneske kunde falde paa at betragte en Ubetydelighed som den foreslaede som et Ækvivalent for den fulde personlige Militærtjeneste.

¹⁹ Zeitschr. d. pr. stat. Bur. 1881.

Naar Treitschke aabnede sin Tale med at spørge: hvorledes var det muligt, at de store Organisatorer af det preussiske Hærvæsen, Generalerne Scharnhorst, Boyen og Roon, kunde glemme Værneskatten, hvis denne virkelig er et nødvendigt Supplement? — saa ligger Svaret nær, og blev ogsaa givet af Regeringens Ordførere. Hine Mænd, der gjorde sig saa fortjente af Hærvæsenets Reorganisation vare — Soldater, kun Soldater, Soldater og ikke Nationaløkonomer eller Finansmænd. Men Hærvæsenet berører i den Grad Statslivets ethiske, retlige, politiske, sanitære og økonomiske Omraader, at dets Ordning ikke bør træffes med udelukkende militære Synspunkter for Øje. «Ved Organisationen af de fleste evropæiske Staters Forsvarskræfter blev der af de Soldater, der udarbejdede den, kun set hen til, at de til Opnaaelsen af den nødvendige Hærstyrke nødvendige Mænd skaffedes tilveje. Paa hvilken Maade dette skete, var dem ligegyldigt, og derfor valgte de den Vej, der var dem bekvemst og som beredede dem færrest Vanskeligheder ved Gjennemførelsen af deres Ideer. Denne Vej var: simpelthen at erklære, at enhver Mand i en vis Alder skulde møde paa Session, hvor der efter en foretagen Lægeundersøgelse af hans Duelighed og efter Lodtrækning bestemtes, om han skulde udskrives.» Kun i ganske enkelte Tilfælde, hvor det var iøjnefaldende, at den absolute Gjennemførelse af den almindelige Værnepligt vilde skade de økonomiske Interesser langt mere end den vilde gavne de militære, blev der gjort Nationaløkonomien visse Indrømmelser (i Tyskland f. Ex. ved at afkorte Tjenestetiden for «Einjährig-Freiwillige»); —

forøvrigt var det de eksklusivt militære Synspunkter, der vare de raadende²⁰.

Ligeoverfor dette Forhold er det da af Interesse at se, hvorledes højtstaaende Militære i de senere Aar vise sig stedse tilbøjeligere til at tage økonomiske Hensyn, særlig i den Retning, som disse Blade have for Øje. Vi kunne her henvise foruden til andre Militærforfattere til begge de i vor tidligere Afhandling om «Hær og Folk» oftere nævnte Officerer Kaptajn Ratzenhofer²¹ og General von Hartmann²². Hartmann udvikler, hvorledes Forholdet mellem Værnepligt og Tjenestepligt i det virkelige Liv stiller sig saare forskjelligt, og hævder, at Staten har en Interesse i at lade Forskjellighederne forsvinde eller i alt Fald i efter Evne at søge dem formindskede. Men dette Maal tør man ikke søge at nærme sig ad den Vej, at man ved en mindre rigorøs Sessionsbehandling søgte at formindske Tallet paa de Kasserede: Sessionsbehandlingerne ere snarest allerede for lemfældige: der klages ofte over, at der tilføres Hæren et i legemlig Henseende for svagt Mandskab. Hos det store Flertal af de Mange, der kasseres paa Grund af Legemsfejl, ere Fejlene imidlertid af en saadan Natur, at de vel gjøre de Paagjældende uskikkede for det militære Liv, men at de i det økonomiske Erhvervsliv ikke føles som nogen Hjem søgelse. Her bliver da Fejlen blot til en Assurancepræmie mod Militærtjenesten, og hvor Forholdet er et saadant, kunde en Værneskat vel være paa sin Plads. At den skulde være uforenelig med den

²⁰ Lesigang l. c. p. 159 fg.

²¹ Ratzenhofer, die Statswehr, navnlig §§ 61—65.

²² Hartmann, allgem. Wehrpflicht passim.

patriotiske «Ehrenpflicht» at forsvare Fædrelandet og den «Ehrenrecht» at bære Vaaben, — derimod protesterer Generalen. Og at Værneskatten — en Tvangsplicht, der i visse bestemte Tilfælde paalægges Borgerne — skulde have Noget tilfælles med den Borgerne tidligere indrømmede Tilladelse til at købe sig fri eller stille for sig — derom kan der tilvisse ikke være Tale.

Saaledes have vi da set Værneskatten i national-økonomisk Belysning. Vi have hørt en naturvidenskabelig Motivering af den. Vi have set den fremdraget i de politiske Forsamlings Forhandlinger. Og vi have hørt militære Avtoriteters Udtalelser om den. Vi skulle nu gjøre Rede for, hvorledes den af forskjellige Landes Love er søgt gennemført, og komme derved til at berøre forskjellige Detailpunkter af Interesse.

III.

Værneskat-Lovgivning.

Frankrig er det Land, hvor man først har paalagt de Militærpligtige, som ikke komme til at opfylde Militærpligten, en særlig Skat, der skulde danne Modvægt mod den med Befrielsen fra Opfyldelsen af hin Pligt forbundne Fordel. Allerede i det fjortende Aarhundrede skal man have indført en saadan Udligningskat, formet som en Art progressiv Indkomstskat, —

hvor Progressionen rigtignok gik i den gale Retning²³. Af mere Interesse end dette primitive Forsøg er det, at Frankrig, kort efter i Slutningen af forrige Aarhundrede at have proklameret den almindelige Værnepligts Princip, erkjendte, at Retfærdigheden kræver, at de Værnepligtige, der ikke komme til at opfylde Værnepligten, til Gjengjæld udrede et andet særligt Bidrag. Vel indeholdt den organisatoriske Militærlov af 5. Sept. 1798 ikke nogen Bestemmelse herom — hvad man²⁴ tidligere har ment —; men i Loven af 8. Marts 1800 (17. Ventose Aar VIII) bestemmes det, at de Værnepligtige, der dispensereres fra Militærtjenesten — enten fordi de ere legemligt uskikkede til den, eller fordi de ville kunne være Staten nyttigere, naar det tillodes dem uden Afbrydelse at fortsætte deres Studier ell. Lgn. — skulle stille en Mand i deres Sted; og kun Fattige, *indigents*, d. v. s. Folk, som ikke betale, og hvis Forældre heller ikke betale mere end 50 Francs i direkte Skat, fritoges ogsaa fra Forpligtelsen til at stille en Erstatningsmand, saa at de — men ogsaa kun disse Personer —, naar de ikke vare vaabenføre, ganske slap for Militærpligten. To Aar senere blev Erstatningens Form forandret, — men Principet opretholdtes: Loven af 18. Maj 1802 (18 Floréal Aar X) forlangte, at de fra Militærpligten Befriede i Stedet for, som ved den foregaaende Lov bestemt, at stille en Remplaçant, skulde erlægge et Pengebidrag paa fra 50 indtil 1200 Francs, i Forhold til de mindre eller større Bidrag, de Paa-gjældende (eller deres Forældre) erlagde i direkte Skat.

²³ Preussische Jahrbücher Jahrg. 1880, H, 4, S. 383.

²⁴ Dr. E. Engel i Zeitschr. d. pr. statist. Bur. 1864, S. 81.

Den store Rekruteringslov af 26. Avg. 1805 (6. Fructidor Aar XIII) stadfæstede yderligere denne progressive Værneskat, og modificerede den kun ved den Bestemmelse, at Krigsministeren under visse Betingelser skulde kunne tilstaa Eftergivelse af den. Naar Skatten kun indbragte Statskassen ubetydelige Summer, er Grunden den, at det var en Skat, der erlagdes en Gang for alle, — ikke aarligt²⁵. Og allerede i Aaret 1818 ophørte Frankrig med at opkræve den, — men Tanken havde dog rundt omkring fundet Bifald, og senere hen blev den ogsaa af andre Lande bragt til Udførelse.

Ja, Skatten kom i Grunden aldrig ganske ud af Virksomhed, thi Schweiz, der under den franske Tid havde modtaget den, holdt fast paa den og udviklede den videre, netop da Frankrig var i Færd med at opgive den. Det er nemlig, som paavist af den zürichske nationaløkonomiske Professor Dr. G. Cohn²⁶, en Misforstaaelse, naar man²⁷ efter en flygtig Betragtning af den Sammenstilling af de schweiziske Militærskattelove, som Engel har givet²⁸, har forment: «at til virkeligt Liv er Tanken først vaagnet op igjen dengang, da man d. 3. Febr. 1846 i Kanton Vaud udstedte en Lov *sur l'impôt militaire*, der blev Forløberen for en Række af lignende Love i de øvrige Schweizer-Kantoner.» Militærskattelovene levede i Virkeligheden videre i den schweiziske Kantonallovgivning lige fra Aarhundredets Begyndelse indtil Forbundsmagten i den nyeste Tid tog Sagen i sin Haand.

²⁵ Cohn, volkswirtschaftliche Aufsätze, S. 189 fg.

²⁶ l. c. p. 192 fg.

²⁷ Navnlig Prof. Jolly i Zeitschr. d. pr. stat. Bur. 1869.

²⁸ Engel l. c. p. 82.

Dette skete først ved Forbundsforfatningen af 1874, der i sin Art. 18 foreskriver, at Forbundet vilde have at give ensartede Bestemmelser om Militærpligterstatning, dernæst ved Forbundsloven «betreffend den Militärpflichtersatz» af 28. Juni 1878, der afløste alle de tidligere Kantonalløve om denne Sag. Disse Love behandlede Skatten som en kantonale Formue- og Indkomstskat, og den ny Forbundslov behandler den paa samme Maade som en Forbunds-Indkomstskat, der erlægges som Erstatning, fordi man paa Grund af Usikkerhed fritages fra Militærtjeneste; men Forbundsloven har — i Overensstemmelse med de større Fordringer, som den ny schweiziske Militærorganisation stiller — drevet Skatten betydeligt højere op end de kantonale Love gennemgaaende gjorde det, — og i finansiell Henseende er Resultatet derfor nu ikke saa ganske ringe. Efter Cohn var nemlig i 1872 det samlede Udbytte af alle kantonale Militærskatter, der dengang udrededes af 182,683 Militærskattepligtige, 1,385,491 Francs brutto og 1,263,236 Fr. netto, eller pr. Hoved af Befolkningen 0,44 Fr. (i Aargau 1,02, i Neufchatel 0,93, i Zürich 0,81 Fr., i de øvrige Kantoner lavere Beløb); — men Forbundsloven beregnedes at skulle indbringe 2 Millioner, og indbringer faktisk noget mere. Efter Finans- og Tolddepartementets Beretning for 1881 anfører Cohn, at samtlige Kantoner havde indbetalt i Forbundskassen det halve Bruttoudbytte for Aaret 1880 med 1,047,313 Francs eller, da de Skattepligtiges Tal var 230,000, gennemsnitligt 4,54 Francs for hver Skattepligtig for Halvaaret, altsaa for hele Aaret 9,08 Fr. pr. Hoved af de Skattepligtige eller 0,74 Fr. pr. Hoved af den schweiziske Befolkning. Og ifølge det schweiziske

Statsregnskab for 1881 indbragte den halve Militærpligt-Erstatningsskat endog 1,2 Mill. Fr.²⁹. Skatten har altsaa en ikke saa ringe finansiell Interesse; i andre Retninger er dens Interesse endnu større.

Vi skulle da her gjengive Lovens Hovedpunkter, og forudskikke kun, for at stille dem i det rette Lys, de korte Bemærkninger³⁰: at Værnepligten i Schweiz er almindelig og varer 24 Aar, fra det 20. til det fyldte 44. Aar; — at de 13 yngste Aargange udgjøre Linjen («Auszug»), de 12 ældste Landeværnet; — at Rekrutundervisningen for Fodfolk, Artilleri og Rytteri gives i henholdsvis 43, 55 og 60 Dage; — at Fodfolkets 8 yngste og Rytteriets 10 yngste Aargange i Reglen hvert andet Aar indkaldes til 10 à 18 Dages Øvelser, de saakaldte «Wiederholungskurse»; — at der desuden gives en særlig, men meget ubetydelig, Øvelse i Skydning; — og endelig at der for Underofficerer og Officerer bestaa særlige Kursus og Skoler, der dog alle, ligesom Mandskabets, ere beregnede paa en saare kort Tjeneste- og Øvelsestid. Landeværnsaargangene tage Del i «Wiederholungskursus», saafremt de ikke allerede tidligere have gennemgaaet to saadanne Kursus; men større Øvelser finde forøvrigt kun Sted, naar et Opbud af den paagjældende Aldersklasse er forestaaende.

Forbundsloven af 28. Juni 1878 opstiller da i sin Art. 1 følgende Grundsætning;

Enhver Schweizerborger i tjenestepligtig Alder, boende indenfor eller udenfor Edsforbundets Omraade, skal, naar han

²⁹ Gotha-Kalenderen 1883.

³⁰ Lovens, tillige med Udførelsesforskrifter m. m., findes aftrykt hos Marcinowski, die Wehrsteuer im deutschen Reiche (Berlin 1881), S. 150—165. Ogsaa Cohn l. c. p. 200 fg.

ikke personlig gjør Militærtjeneste, derfor erlægge en aarlig Erstatning i Penge. Denne Erstatning skulle ogsaa de i Schweiz bosatte Udlændinge svare, forsaavidt de ikke ifølge Statstraktat ere befriede derfra eller tilhøre en Stat, hvor Schweizerne hverken forpligtes til personlig Tjeneste eller til at svare nogen Erstatning i Penge.

Fra denne Hovedregel gjør imidlertid den følgende Artikel nogle Undtagelser, idet Art. 2 bestemmer:

Fra Militærpligterstatningen ere fritagne: a. de offenkjendte understøttede Fattige, saavel som de, der paa Grund af aandelig eller legemlige Svagheder ere erhversudygtige, og som ikke besidde nogen Formue, der er tilstrækkelig til at underholde dem og deres Familie; — b. Værnepligtige, der som en Følge af Tjenesten ere blevne uskikkede for Militærtjeneste; — c. de i Udlandet fraværende Schweizerborgere, der paa deres Opholdssted have at gjøre regelmæssig personlig Tjeneste eller at betale en tilsvarende Erstatning i Penge; — d. de fra personlig Tjeneste fritagne Jernbane- og Dampskibsfunktionærer, i de Aar, i hvilke de ifølge den schweiziske Militærorganisation kaldes til Tjeneste i Anledning af Jernbanernes og Dampskibenes Krigsdrift; — e. Landjægere og Politifunktionærer saavel som Forbundets Grænsevagt [kfr. Loven om Militærorganisationen].

Om Skattens Størrelse bestemmer Art. 3 og 4:

Art. 3: Militærpligterstatningen bestaar i en Personaltaxt paa 6 Francs og i en Tillægsafgift, der staar i Forhold til Formuen og Indkomsten. En Pligtigs aarlige simple Skat skal ikke overskride en Sum af 3000 Francs.

Art. 4: Som Tillæg (Art. 3) beregnes: a. af hvert 1000 Francs ren Formue 1,50 Francs; b. af hvert 100 Francs ren Indtægt 1,50 Francs. Beløber en Pligtigs rene Formue sig til mindre end 1000 Francs, udgaar den af Beregningen. Af den Pligtiges rene Indkomst holdes 600 Francs udenfor Beregningen.

Om Bestemmelsen af Formue og Indkomst handler den følgende Artikel:

Art. 5: Ved Bestemmelsen af den Erstatningspligtiges Formue og Indkomst gjælde følgende Grundsætninger: A. Formuen: Ved «ren Formue» forstaas fast og rørlig Formue med Fradrag af Gjæld. Dog er Formue i landøkonomiske Bygninger og Jorder efter Fradrag af Hypothekgjælden kun at beregne til $\frac{3}{4}$ af Salgsværdien. Værdien af de til Husholdningen nødvendige Løse-

gjenstande saavel som af de nødvendige Haandværks- og Markredskaber regnes ikke med. 2. Endvidere medregnes Halvdelen af Forældrenes Formue eller, hvis Forældrene ikke leve, Halvdelen af Bedsteforældrenes, i Forhold efter Børnenes, resp. Børnebørnenes Antal, — det Tilfælde dog undtaget, at den Skattepligtiges Fader gjør personlig Militærtjeneste eller betaler Erstatningsskatten. — B. Indkomst: Ved «ren Indkomst» forstaas: a. det Erhverv, der er forbundet med Udøvelsen af en Kunst, Driften af en Forretning eller Haandværk, eller med et Embede eller en Ansættelse. De med Erhvervet forbundne Omkostninger (Husholdningsomkostningerne dog undtagne), saavel som 5 pCt. af den i en Industriforretning staaende Kapital — trækkes fra; b. U byttet af Livrenter, Pensioner o. lgn.

I enkelte Tilfælde kan den skyldige Afgift modereres til det Halve, nemlig:

Art. 6: Værnepligtige, der mindst have gjort 8 Aars Tjeneste, og som blive tjenesteudygtige for Resten af deres militærpligtige Alder, eller som ifølge Militærorganisationslovens § 2 midlertidigt fritages, have at svare Halvdelen af den for den paagældende Aldersklasse fastsatte Erstatning, forsaavidt denne ikke efter Art. 2 ganske maa eftergives dem.

Art. 7: Fra det fyldte 32. til det fyldte 44. Aar svare de Pligtige kun Halvdelen af det efter Art. 3 og 4 paa dem faldende Erstatningsbeløb.

Omvendt skærpes Erstatningen i et enkelt Tilfælde, nemlig:

Art. 8: Forbundsforsamlingen er berettiget til at forhøje Militærpligt-Erstatningen indtil det Dobbelte for Aargange, i hvilke der ved aktiv Tjeneste i en overordenlig Grad lægges Beslag paa den større Del af Linjetropperne.

De derefter følgende Artikler give i Korthed Bestemmelser om, at Forældrene hæfte for de mindre-aarige Sønners Erstatningspligt og ogsaa for de fuldmyndige Sønners, naar disse leve hos Forældrene (Art. 9); — om det Kanton, hvor Afgiften betales (Art. 10); — om 5 Aars Præskriptionsfrist for dem, der bor i Landet, 10 Aars for dem, der ere fraværende (Art. 11); — om aarlige Skatteansættelser ved de kantonale Mynd-

igheder og om Rekursinstanser (Art. 12); — om Skatteansættelsen af de i Udlandet boende Schweizere, event. under Medvirkning af Schweizes Repræsentanter i Udlandet (Art. 13); — om*at Kantonerne til Forbundet skulle afgive Halvdelen af Skattens Bruttoudbytte, og om at Forbundsfor­samlingen vil bestemme, hvilken Kvotadel af de Forbundskassen tilflydende Bruttobidrag, der skal anvendes til For­stærkning af Militærpensionsfonden (Art. 14); — om Forbundets Overtilsynsret og Ret til at fælde Kjendelser i tvivlsomme Spørgsmaal (Art. 15 og 16); — endelig om Udførelsesbestemmelser og Lovens Ikrafttræden (Art. 17 og 18). —

I Østrig bestemte Værnepligtsloven af 5. Decbr. 1868 i sin § 55:

De Værnepligtige, der ikke kunne udskrives til Tjeneste i den staaende Hær eller i Landeværnet, have at erlægge en tilsvarende Militærtaxt til Militærinvalideforsørgelsen. Denne Taxts Størrelse og Indkrævelsesmaade bestemmes ved en særlig Lov.

I Henhold hertil udkom Loven af 13. Juni 1880 om Militærtaxten, Militærtaxtfonden og Understøttelse af de Mobiliseredes trængende Familier. Efter denne Lov skal der, i de tjenestepligtige Aar, erlægges en Militærafgift af de ikke-udskrevne Værnepligtige. Afgiften er gradueret i 14 Klasser, fra 1 til 100 fl. aarlig, saaledes at Minimums-Afgiften (altsaa 1 fl.) svares af saadanne Afgiftspligtige, hvis Indkomst svarer til almindelig Dagløn, og hvem der tillige ikke er paalignet nogen direkte Skat. Forøvrigt træffes Bestemmelsen om, efter hvilken Klasse Afgiften skal erlægges, hvert Aar i Forhold til den Afgiftpligtiges Formue- og Indkomstforhold og den direkte Skat, han svarer. Fritagne for at svare Afgiften ere

de, der paa Grund af aandelige eller legemlige Svagheder ere ude af Stand til at skaffe sig og Familie det nødvendige Underhold, samt de under Fattigtæsenet hørende Personer. Af Militærafgiftens Udbytte dannes først et særligt Fond, Militærafgiftsfondet, der forvaltes af Finansministeren, og som benyttes til at forbedre Invalideforsørgelsen samt til Understøttelser til de Faldnes Efterladte. Den Del af Udbyttet, der ikke indflyder i dette Fond, behandles som almindelig Statsindtægt, men Staten overtager Forpligtelsen til dermed at understøtte Mobiliseredes trængende Familier. — Den detaillerede Lovs øvrige Bestemmelser have mindre principiel Interesse, og forbigaas derfor her³¹.

I Tyskland havde tidligere to Stater, Bayern og Württemberg, Love³² om den omhandlede Skat. — I Bayern havde Loven af 30. Jan. 1868, der indførte almindelig Værnepligt, bestemt, at «Militärentlass- und Freischeine» skulde stemples med Stempel til 10 Gylden, samt at de Værnepligtige, der ikke indkaldtes, endvidere de fra Værnepligt helt eller delvis fritagne, og de, der ikke aftjente deres Værnepligt enten paa Grund af Fejl, som ikke tilintetgjorde Erhvervs-evnen, eller paa Grund af Uværdighed — skulde svare et Bidrag til Statskassen. Nøjere Bestemmelser herom skulde gives ved særlig Lov, og denne udkom da under 29. April 1868 og bestemte, at en Skat, kaldet «Wehrgeld», vilde være at erlægge af de ovennævnte Personer i den lovbestemte Tjenestetid, sex Aar, i 8 efter

³¹ Loven findes aftrykt hos Marcinowski l. c. p. 165 fg.

³² Ogsaa disse Love findes aftrykte paa anf. Sted S. 138 fg.

Formue- og Indkomstforhold afmaalte Klasser, med et Maximumsbeløb paa 100 Gylden aarlig. Udbyttet skulde udelukkende anvendes til «Kapitulationsvergütungen» i den aktive Hær og Gendarmenet efter Finanslovens Bestemmelser. — I Württemberg udkom, strax efter at Lov af 12. Marts 1868 havde indført almindelig Værnepligt, under 19. Marts 1868 en Lov om Erlæggelsen af Afgift paa 20 Gylden af kasserede Værnepligtige, naar de da ikke vare kasserede paa Grund af en Svaghed, som i en betydelig Grad vilde hindre dem i deres Erhverv. — Men disse to sydtyske Love traadte meget snart efter at de vare kaldte til Live ud af Kraft, nemlig da det tyske Rige konstitueredes og en fælles tysk Militærlovgivning som en Følge deraf blev gennemført.

Snart efter optog imidlertid den tyske Rigsregering Sagen til Overvejelse. Overvejelsen førte til, at Regeringen, som ovenfor nævnt, under 17. Marts 1881 forelagde Rigsdagen et Lovforslag om denne Skat, som i Schweiz fører Navnet «Militärpflicht-Ersatz», i Østrig «Militärtaxe», i Bayern «Wehrgeld», medens den nu i Tyskland døbt «Wehrsteuer». Men, som ligeledes nævnt, Rigsdagen gik ikke ind paa Forslaget: ved anden Behandling d. 7. Maj 1881 forkastedes det³³.

Efter det tyske Forslag skulde Værneskatten erlægges: 1. af tyske Mænd i Værnepligtsalderen (fra det fyldte 17. til det fyldte 42. Aar), der ikke komme til at aftjene deres Militærpligt eller dog ikke fuldt ud; — 2. subsidiært af disse Personers Forældre, saafremt de have økonomiske Fordele af de Værne-

³³ Marcinowski l. c. p. 13—126.

pligtiges Fritagelse fra Militærtjeneste. Disse Værnepligtige (eller deres Forældre) skal der paalægges Skat i Forhold til den Grad, i hvilken de ikke fyldestgjøre den lovbestemte Tjenesteplicht i den staaende Hær, i Flaaden, i Landeværnet eller i «Seewehr I. Klasse»³⁴. Personlige Tjenesteydelser for Rigets Forsvar forlanges ganske vist ogsaa af de Værnepligtige udenfor den staaende Hær, Flaaden, Landsværnet eller «Seewehr I. Klasse»; nemlig: 1. Mandskabet i «Ersatzreserve I. Klasse» er undergivet visse Kontrolbestemmelser og tjener til at fuldstændiggjøre Hæren ved Mobiliseringer eller til Dannelsen af «Ersatztruppentheilen» m. m.; 2. Mandskabet i «Seewehr II. Klasse» kan i Nødsfald, naar Krig udbryder, indkaldes til Tjeneste, og kan midlertidigen ogsaa udskrives til kortere Øvelser ombord; 3. «Ersatzreserve II. Klasse» kan i Nødsfald, naar Krig udbryder, anvendes til at supplere Hæren, men er i Fredstid fritaget for al Militærtjeneste; 4. Mandskabet i Landstormen kan kun udskrives, naar Riget trues af et fjendtligt Indfald, og tjener i overordenlige Tilfælde til at supplere Landeværnet. De Værnepligtige i disse fire Kategorier have altsaa hovedsagelig kun at gjøre personlig Tjeneste i Tilfælde af Krig, eller naar den hele Nation maa opbyde sine yderste militære Kræfter. Derimod maa de Værnepligtige, der gjøre Tjeneste i Hær eller Flaade — bortset fra de Fordringer, der stilles til dem i Tilfælde af Mobilisering og Krig —

³⁴ Tjenesteplichten i den staaende Hær eller i Marinen varer 7 Aar, hvoraf 3 Aar aktiv Tjeneste og 4 Aar Reservepligt (d. v. s. som Regel; men der er Undtagelse herfra f. Ex. de «etaarige Frivilliges» Tjeneste). Landeværnspligten varer 5 Aar.

ogsaa i Fredsperioden i en Række af Aar ofre det Almene deres Arbejde. Da Værneskatten, efter det tyske Forslag, navnlig skal bidrage til at fjerne de Uligheder, der paa de økonomiske Omraader udvikle sig deraf, at de Værnepligtiges Tjenestepligt bliver af et saa forskjelligt Omfang, saa maa der ved Skattens Normering navnlig ses hen til Forholdene i Fredstid, og dette fører da dertil, at de Værnepligtige, der forpligtes til at erlægge Værneskat, blive: «Erstatningsreservens», «Søværnet II. Klassen» og Landstormens Mandskab, da disse Værnepligtige som Regel ere fritagne for personlig Tjeneste.

Der kunde nu spørges, om Værneskatten bør udredes med et Beløb én Gang for alle, eller om den skal erlægges i flere (og foranderlige) Beløb gennem et længere Tidsrum. Alle eller næsten Alle (den besynderlige württembergske Lov om en Kop-Værneskat paa 20 Gylden danner en Undtagelse) have nu været enige i at foretrække det sidste Alternativ, fordi Grunden til Beskatningen, — nemlig den Omstændighed: at de for Militærtjeneste fritagne Værnepligtige uforstyrret kunne fortsætte deres Erhvervsvirksomhed — og dennes Virkninger strække sig over et Tidsrum paa flere Aar, under hvilket de Fritagnes Forhold kunne undergaa væsentlige Ændringer, og fordi en Overbebyrdelse af de Skattepligtige bedre kan undgaas, naar Skattepræstationen er en aarligt tilbagevendende. Da nu i Tyskland den lovbestemte Tjenestepligt i Fredstid rækker over et Tidsrum paa 12 Aar, bestemmer det tyske Forslag, at Værneskat-Pligten ogsaa kan vare 12 Aar, — det vil sige: som Maximum. I de Tilfælde, i hvilke den personlige Tjenestepligt for en Del opfyldes, bør

det Tidsrum, hvorover Skattepligten rækker, reduceres i en tilsvarende Grad.

At Værnepligtige, der komme til Skade i Tjenesten og derved blive uskikkede til yderligere Militærtjeneste, fritages fra Skatten, er kun billigt. Mere tvivlsomt er det, om ogsaa de Værnepligtige, der kasseres paa Grund af saadanne aandelige og legemlige Svagheder, at de ved dem hindres i deres Erhvervsvirksomhed, ubetinget bør fritages for Skatten. Det tyske Forslag stemmer herfor, medens den schweiziske og den østrigske (og den tidligere bayerske) Lov betinge Fritagelsen af, at de paagjældende Værnepligtige ikke blot ere ude af Stand til at arbejde, men tillige ere uden Formue. Til Forsvar for det tyske mildere Forslag bemærkede Statssekretær Scholz, at «det kun er en logisk og nødvendig Konsekvens af den Tanke: at Værneskatten skal tjene til at udjævne de økonomiske Uligheder, som Værnepligtens Aftjening eller Ikke-Aftjening fører med sig. Hvem der ikke er erhvervsdygtig, har med Hensyn til sin Erhvervsvirksomhed heller ikke nogen Fordel af ikke at udskrives, og han har derfor heller ikke at overtage nogen Udligningsskat; han maa altsaa fritages for Skatten. Hvad den Indvending angaar, at han dog ved Arv etc. kunde erhverve, saa hindrer Militærtjenesten jo ikke i sligt Erhverv, og derfor vilde dette Erhverv ikke kunne komme i Betragtning i denne Forbindelse.» Imidlertid er dette et Punkt, hvorom Meningerne ere meget delte.

Pligt for de ikke udskrevne Værnepligtiges Forældre til eventuelt at erlægge Skatten er bleven statureret af de forskjellige Landes Værneskatlove, men under meget forskellige Former. Da en stor Mængde af de unge Værnepligtige, der kasseres, endnu ikke ere

i Besiddelse af selvstændige Subsistensmidler, og da paa den anden Side Forældrene, der ere pligtige til at sørge for dem, faa Del i den gunstigere økonomiske Situation, som deres Sønner komme i, naar de fritages for Militærtjeneste, synes det rimeligt at statuere en Skattepligt ogsaa for Forældrene.

Det Omfang, hvori Hæren lægger Beslag paa de Værnepligtiges personlige Arbejde, er ganske vist meget forskjelligt i den hele Tjenestetids forskjellige Afsnit, alt eftersom Vedkommende staa i Linjen, i Reserven eller i Landeværnet. Saalænge den aktive Tjeneste varer, er den Værnepligtiges økonomiske Virksomhed fuldstændig standset, medens den senere kun i en ubetydelig Grad hemmes ved den Kontrol, den Værnepligtige er undergiven, og ved de Indkaldelser til Øvelser, der nu og da finde Sted. Der kunde da være Tale om at forlange en højere Skat for det Tidsrum, der svarer til den aktive Tjeneste, og derimod moderere Skatten i den derefter følgende Tid. Det tyske Forslag renoncerede imidlertid paa at tage Hensyn hertil, og normerede derimod en for hele den tolvaarige Skatteperiode ensartet Skat, men saa til Gjengjæld ogsaa en lav Skat. Efter schweizisk Mønster foresloges der dels en lav fast Skat, dels en ligeledes temmelig lav progressiv Tillægs-skat, der skulde rette sig efter de Skattepligtiges Indkomstforhold. Den faste Skat sattes til 4 Mark aarlig, hvorimod den faste Personal-Værneskat i Schweiz er 6 Francs, hvilket jo er et betydeligt højere Beløb, naar man tager Hensyn til, at Skatteperioden i Schweiz er længere end den i Tyskland foreslæede, og endnu mere naar man tager i Betragtning, at de Indgreb i de økonomiske Forhold, der ved Skatten skulde nogen-

lunde kontrabalanceres, i Schweiz med den korte Tjenestetid ere langt mindre end i Tyskland, hvor Hæren i saa høj Grad lægger Beslag paa Borgernes Kræfter. Foruden den faste Skat skulde der altsaa erlægges en Tillægsskat, der foresloges saaledes normeret, at naar de Skattepligtiges Indtægt overstiger 6000 M., skulde aarlig erlægges 3 pCt. af Indtægt, hvorimod Skatteprocenten for Indtægter mellem 1000 og 6000 M. gradvis skulde stige fra 1 pCt. til 3 pCt. Ifølge den schweiziske Lov er 3000 Francs sat som Maximum for Skatten; det tyske Forslag har her ingen Maximumsgrænse. Derimod foreslog det at indrømme visse mindre Moderationer, naar særlige økonomiske Forhold (f. Ex. mange Børn, Forpligtelse til at underholde fattige Paarørende, vedvarende Sygdom, Gjæld, Ulykkestilfælde), der betydeligt maatte afficere de Paagjældendes Skatteevne, vare til Stede. Skatten antoges at ville paa de Værnepligtige, der ikke aftjene Værnepligten, lægge en Byrde paa ikke faa Millioner, usikkert hvormange; — dertil vilde da svare en Skattelettelse for de Værnepligtige, der aftjene Værnepligten.
